

İŞLETMELERDE MUHASEBE YAZILIMI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Raif PARLAKKAYA*

ÖZET

Bir bilgi sistemi olan muhasebe, bilgi teknolojisindeki gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Önceleri muhasebenin en önemli görevi olarak kabul edilen kayıt tutma işlevi, bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişim ve geliştirilen ticari yazılımlar ile büyük ölçüde bilgisayarlara devredilmiştir. Başlangıçta muhasebe işlemlerinin bilgisayar ortamında izlenmesini sağlayan genel muhasebe programları ile başlayan yazılım geliştirme çalışmaları daha sonra, genel muhasebe işlemleri yanında stok kontrolü, çek-senet ve bordro işlemlerini de kapsayan entegre programlar ile devam etmiştir. Yazılım alanında gerek yerli, gerekse yabancı çok sayıda yazılım geliştirilmiştir. Bu yazılımlar arasından işletme kendisi için en uygun yazılımı nasıl seçecektir? Bu çalışmada muhasebe yazılımı seçimini etkileyen faktörler ele alınmaktadır.

1. GİRİŞ

Günümüzde artan rekabet ve küreselleşmeye paralel olarak bilginin önemi de artmıştır. İşletme içinden ve dışından kaynaklanan bilgilerin toplanarak işletme içinde paylaşımı, karar alma mekanizmasına katılması, kısa ve uzun vadeli plan ve stratejilerin temelinde yer alması bir zorunluluk haline gelmiştir (Öksüz, 1999:147). Temel işlevi yöneticilerin karar almalarına yardımcı olacak bilgileri sağlamak olan muhasebe, etkin bir bilgi sistemini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Yöneticiler yönetsel kararların verilmesi için üretilen bilginin zamanlamasını, esnekliğini ve kalitesini iyileştiren bilgisayar teknolojilerinden yararlanmak durumundadırlar. Bu durum, yazılım firmalarının harekete geçmesine ve farklı özelliklere sahip çok sayıda muhasebe yazılımının piyasaya sürülmesine neden olmuştur.

Günümüz ortamında muhasebede bilgisayardan yararlanılması ve buna bağlı olarak muhasebe yazılımlarının gerekliliği hemen hemen bütün işletmelerce kabul edilmiş durumdadır. Burada sorun, gerek yerli gerekse yabancı yazılım firmalarına ait çok sayıda yazılım arasından işletme için en uygun yazılımın nasıl seçileceğidir. Bu sorun, işletmenin muhasebe yazılımından neler beklediğini ve yazılımın hangi özelliklere sahip olması gerektiğini belirlemekle çözülebilir. Bu çalışmamızda,

bilgisayarlı muhasebe sistemlerinin gelişimi ve yazılım seçimini etkileyen faktörler ele alınmaktadır.

2. BİLGİSAYARLI MUHASEBE SİSTEMLERİNİN GELİŞİMİ

Temel görevi yöneticilerin karar almalarına yardımcı olacak bilgileri sağlamak olan muhasebe, bilgi teknolojilerindeki gelişimden önemli ölçüde etkilenmiştir. Önceleri insan gücüne dayalı olan ve en önemli işlevi kayıt tutmak olan muhasebenin bu işlevi bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişim ve bu alanda üretilen yazılımlar sayesinde kolaylaşmıştır (Arıkboğa ve Kaya, 2000:125). Bilgisayarlar muhasebenin kayıt tutma işlevini kolaylaştırırken, aynı zamanda işletme faaliyet sonuçlarının anlaşılır, güvenilir, zamanında ve karşılaştırılabilir olarak sunulabilmesini sağlamakta, muhasebe bilgi sistemi de işletmenin mali durumunu ve gösterdiği gelişmeleri yorumlayan, işletme yöneticileri, ortaklar ve muhasebe bilgisini kullanan diğer birimlerin karar verme süreçlerine yardımcı olan bir yapıya bürünmektedir (Öksüz, 2001:47). Bu gelişmeler sonucunda muhasebeciler de işletmede kayıt tutma sanatını icra eden kişi olmaktan çıkmış, bilgi üreticisi ve yöneticisi olarak önemli bir konuma gelmişlerdir (Karakaya, 1993:6-7).

Muhasebede bilgisayarların kullanımı ve muhasebe bilgi sisteminin bu yeni yapıya bürünmesinde ticari yazılım ürünleri önemli rol oynamıştır. Başlangıçta muhasebenin sadece kayıt tutma fonksiyonunun bilgisayarlar aracılığıyla yerine getirilmesini sağlayan genel muhasebe yazılımlarıyla başlayan gelişme, entegre sistemlerle devam etmiş ve son olarak işletmedeki tüm verilerin tek bir veri tabanında depolanması ve farklı amaçlar için farklı şekillerde raporlamayı sağlayan Kurumsal Kaynak Planlaması sistemleri geliştirilmiştir.

Ticari yazılım ürünlerinin gelişimi göz önünde bulundurularak, bilgisayarlı muhasebe sistemlerinin gelişimi üç başlık altında toplanabilir (Pekdemir ve Önal, 1999:8-11):

(i) Genel Muhasebe Programları: Bu programlar, muhasebe işlemlerinin bilgisayarlar aracılığıyla yapılmasına öncülük eden programlardır. Bu programlar ile muhasebeye konu olan işlemler, bu işlemlere ait belgelere dayalı olarak bilgisayar ortamında muhasebe fişlerine girilmekte ve program bu fişlerden yevmiye ve büyük defter kayıtlarını yapmaktadır. Bu programları kullanan işletmeler daha çok sadece yasal yükümlülüklerini yerine getirme amacı güden işletmeler olup, bu programlar ile devlet birimlerine (vergi dairesi, Sosyal Sigortalar Kurumu) verilecek beyanname ve bildirimlerin daha hızlı ve güvenilir şekilde hazırlanması amacını gütmektedirler. Bu yazılımlar daha çok küçük ve orta büyüklükteki muhasebe bürolarında kullanılmaktadır.

(ii) Yarı Otomatik Entegre Sistemler: Genel Muhasebe programları ile yapılan işlemler yanında, stok takibi, cari hesaplar, çek-senet takibi, bordro ve fatura

işlemleri gibi işlemlerin bilgisayarlar aracılığıyla yapılmasına olanak sağlayan sistemlerdir. Bu programlarda stok, fatura, çek-senet ve cari hesaplar arasında entegrasyon bulunmaktadır. Ancak genel muhasebe ile bu programlar arasında entegrasyon yoktur. Bu gruptaki sistemler daha çok küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ile gelişmiş muhasebe bürolarında kullanılmaktadır.

(iii) Tam Otomatik Entegre Sistemler: Bu yazılımlarda genel muhasebe işlemleri ile stok takibi, cari hesaplar, fatura, çek-senet takibi ve bordro işlemleri arasında entegrasyon vardır. Örneğin, müşteri tarafından verilen sipariş bilgisayara girilmekte, program siparişe ilişkin yeterli malın stoklarda bulunup bulunmadığını kontrol etmekte, stoklarda yeterli mal bulunması halinde satışa ilişkin bilgiler girilerek program müşteri faturasını düzenlemektedir. Fatura ve cari hesap programları entegre çalıştığından program muhasebe kaydını otomatik olarak yaparak müşterinin cari hesabına borç, satışlar hesabına alacak kaydetmektedir. Aynı zamanda satılan mal miktarı da stoklardan düşülmektedir. Yalnız bu işlemlerin gerçekleşmesi için programda entegre tanımlarının yapılmış olması gerekir. Bu sistemler daha çok, yeterli kalifiye elemanı ve maddi kaynağı olan büyük ölçekli işletmelerde kullanılmaktadır.

İşletmelerin yeni üretim ve rekabet ortamında ayakta kalabilmesi için geliştirilen faaliyet tabanlı maliyetleme, hedef maliyetleme ve değer zinciri analizi gibi yeni yöntem ve tekniklerin uygulanabilmesi için ihtiyaç duyulan daha fazla ve nitelikli bilgi ancak gelişmiş yazılımlarla sağlanabilir. İşletmeler maliyetleri düşürmek, teslim sürelerini kısaltmak, kalite ve ürün çeşitliliğini artırmak için daha fazla bilgi ve iletişim ihtiyacı içindedirler (Balaban, 1999:12). İşletmeler gelişen bilgisayar yazılım ve donanım teknolojilerinin desteği ile firma genelinde tam entegrasyonu sağlamaya yönelmişler ve bunun sonucunda Kurumsal Kaynak Planlaması (KKP) ya da popüler adıyla ERP (Enterprise Resource Planning) sistemleri geliştirilmiştir.

KKP sistemleri, işletmeye ait bütün departmanları ve fonksiyonları bir bilgisayar sistemine entegre ederek, bütün departmanlar ve fonksiyonlara ait özel ihtiyaçlara tek bir kaynaktan eş zamanlı olarak hizmet verilmesini sağlayan yazılımlardır (Koch, Slater ve Baatz, 1999). KKP sisteminde veri tabanı, fonksiyonel alanların veriyi yeniden girmeden ya da kopyalamadan organizasyonun her tarafında bilgi paylaşmalarına olanak verir (Baxendale ve Jawa, 2003:55).

KKP sisteminde, muhasebe ve finansmandan insan kaynaklarına kadar tüm işletme departmanları ve fonksiyonları modüler sistemle tek bir veri tabanında toplanır. KKP yazılımlarındaki başlıca modüller şunlardır: Muhasebe ve Finans, Üretim Yönetimi, Satın Alma, Satış ve Pazarlama, Stok Kontrolü, Sabit Kıymetler, Bütçe/Planlama, Cari Hesaplar ve İnsan Kaynakları. Bu modüllerin bir kısmı temel modüller iken, bir kısmı istekler doğrultusunda oluşturulan özel modüllerdir. KKP yazılımları genellikle büyük işletmelerin kullandıkları yazılımlardır.

İşletmelerde gerek muhasebe yazılımları gerekse KKP yazılımlarından beklenen faydaların sağlanabilmesi ve başarıyla uygulanabilmesi için en uygun yazılımın seçilmesi gerekir. İzleyen bölümde yazılım seçimini etkileyen faktörler ele alınacaktır.

3.MUHASEBE YAZILIMI SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Muhasebe yazılımı seçiminde işletme öncelikle yazılımdan ne beklediğini belirlemelidir. Büyük ölçekli işletmelerde yazılım seçimi işletmenin yazılımdan ne beklediğini bilen yöneticilerden oluşan bir seçim komitesi tarafından yapılır. Bu konuda işletmede yeterli bilgiye sahip kimselerin bulunmaması durumunda danışman firmalara başvurulmalıdır. Seçim kararı alınırken, işletme bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçlarının neler olduğunu belirlemelidir. Seçim kriterleri yazılım firmalarından toplanan bilgiler ile de belirlenebilir.

Yazılım seçiminde başlıca kriterler şunlardır(Collins,1999; Balaban, 1999:13): Yazılımın işlevleri ve teknolojik özellikleri, satıcı güvenilirliği ve satıcının destek gücü, kullanım kolaylığı ve yazılım maliyetleri.

3.1. Yazılımın İşlevleri ve Teknolojik Özellikleri

Muhasebe yazılımı seçiminde araştırma, ürünlerin özelliklerini incelemek suretiyle başlar. Muhasebe yazılımlarının yüzlerce özelliği vardır. Başlangıçta bu özelliklerin çok fazla olması değerlendirmenin çok zor olacağını düşündürür ancak bu özelliklerin sadece bir kısmı doğru yazılımı seçmek için değerlendirilmelidir.

Yazılımın işlevleri ve teknolojik özelliklerinin değerlendirilmesinde; müşteriye özel olma(customization), istenilen şekilde finansal raporlama yapabilme, e-işletme için web entegrasyonu sağlama ve yabancı paralı ya da çok dövizli işlem yapabilme yeteneği gibi hususlar dikkate alınır.

(i)Müşteriye Özel Olma(Collins, 1999):Bir yazılımın müşteriye özel olma yeteneği; müşteriye özel finansal rapor ve formlar hazırlama özelliğini kapsar. Müşteriye özel finansal rapor hazırlama özelliği, yeni finansal tablolar oluşturmak ve bazı formatları tablolara ekleme olanağı sağlar. Finansal tablolara satır ekleme ve işletme logosunun tablolara yerleştirilebilmesi bu özelliklere örnek olarak verilebilir. Müşteriye özel form hazırlama özelliği ise, kullanıcı ücret bordrosu, fatura ve paketlenme sliperi ve diğer formlar üzerinde yer alan bilgilerin yeniden düzenlenebilmesi ve bu bilgilere ekleme, çıkarma yapılabilmesini ifade eder.

(ii)Finansal Raporlama:Finansal muhasebe sisteminin temel amacı, zamanında doğru finansal tablolar sağlamaktır. Yazılımların işletmelerin istediği finansal rapor çeşitlerini oluşturmaya olanak verecek nitelikte olmaması sık karşılaşılan bir şikayettir. Finansal raporlamada; yabancı para ile entegrasyon, rasyo raporları oluşturma, grafiksel raporlar oluşturma, verilerden doğrudan tablo oluşturma ve uyarı sistemi olan raporlama özellikleri istenebilir.

(iii)E-İşletme:İnternet perakende dağıtım kanalını(toptancı, dağıtıcı, perakendeci) daha basitleştirilmiş bir sistem olan satıcının müşteriyle direkt ilişki kurması şekline dönüştürmüştür. Bu trende dayalı olarak birçok muhasebe yazılım firması, ürünlerine web özellikleri ve e-ticaret yeteneği eklemeye başladılar.Bu özelliklerin başlıcaları; stok modülünden linkler yoluyla web katalogları yayınlamak, web sitesi üzerinden sipariş, web ortamında finansal raporlar ve muhasebe verilerine erişim gibi.

(iv)Yabancı Paralı İşlemler: Günümüzde işletmeler, yabancı ülkelerdeki şubeleri, iştirak ya da bağlı ortaklık şeklindeki yatırımları, uluslararası ticaret ve e-ticaret işlemleri nedeniyle çok dövizli işlemler yapabilen yazılımlara ihtiyaç duymaktadırlar. Yazılım firmaları ürünlerine yabancı paralı işlemler ve tabloların çevirisi için uluslararası standartlara uygun çeviri yapan ve çok dövizli işlemlere olanak sağlayan özellikler eklemektedirler.

3.2.Satıcı Güvenilirliği ve Destek Gücü

Bir yazılım ne kadar iyi olursa olsun, kullanıcılar yine de satıcının desteğinin sürekli olacağını bilmek isterler. Bu nedenle müşteriler satıcının güvenilir olduğundan emin olmak isterler. Satıcının müşterilerin isteklerini karşılayacak ve ihtiyaç duyduğunuz zaman gerekli olanaklara sahip olması istenir.Genellikle ilk kez muhasebe yazılımı kullananlar; yazılımın kalitesi, fiyatı veya her ikisi üzerinde odaklaşırlar. Satıcı güvenilirliği konusunda gereken özeni göstermezler. Oysa satıcılarla verimli ve uzun vadeli bir ilişki gerekir. Bir kez bir yazılım satın alınınca, müşteriler ücret vergileri, katma değer vergisi gibi vergiler ve amortisman oranlarındaki değişiklikler için güncelleme işlemlerini yapması için satıcıya başvuracaklardır.Müşteriler ayrıca, işletim sistemlerinde meydana gelen gelişmeleri yazılıma eklemek, yazılımı sürekli geliştirmek, zararlı virüsleri saptamak ve destek sağlamak için satıcıya güvenmelidirler. Ayrıca, satıcıların geniş bir dağıtım kanalına sahip olmaları gerekir. Bir yan iş olarak yazılım satışı yapılması işe daha az önem verilmesine neden olur.Satıcı hakkında eski müşterilerini ziyaret etmek suretiyle bilgi alınabilir.

3.3.Kullanım Kolaylığı

Yazılım seçimini etkileyen faktörlerden biri de kullanım kolaylığıdır. Ancak kullanım kolaylığı izafidir. Burada yazılıma ait menülerin açık ve anlaşılır olması büyük önem taşımaktadır. Örneğin, basit bir alış faturasını kaydetmek için kaç ekran kullanılacak? Bir çok kullanıcı bu işlemin tek bir ekranla yapılabilmesini ister. Fakat çoğu yazılımlar üç veya dört ekran kullanılarak bu işlemin yapılmasını sağlar. Yazılım firmaları bu problemi kullanıcı ekranına daha fazla veri alanları ekleyerek çözmeye çalışmaktadırlar.

3.4.Yazılım Maliyetleri

Bir bilgisayarlı muhasebe sisteminin maliyeti; yazılım, donanım ve kullanıcı eğitimi ücretleri olmak üzere üç ana unsurdan oluşur.Muhasebe yazılım

maliyetleri çok geniş bir alana yayılır, aynı anda yazılım kullanıcı sayısı arttıkça maliyetler hızlı bir şekilde yükselir. Donanım maliyeti açısından ise, yeni donanım almaksızın mevcut donanımı kullanmaya devam etmek ya da yeni bir donanım satın almak şeklinde bir tercih söz konusu olabilir. Burada belirleyici unsur, mevcut donanım ile yazılım etkin bir şekilde çalıştırabiliyor mu sorusudur. Eğer, mevcut donanım hız açısından ve yazılımın özelliklerinin tümüyle kullanılması açısından yeterli değilse, donanımın yenilenmesi gerekir. Yeni donanım ile sağlanacak yüksek hız, daha az arıza ve daha az problem dolayısıyla sağlanacak zaman ve para tasarrufu donanım maliyetini geri ödeyecektir. Kullanıcı eğitimi ücretleri ise; yeni bir yazılımın kurulması, verilerin sisteme girilmesi, dönem sonu kapanış işlemleri, aylık ve dönemlik raporların alınması için işgören eğitimi önemli maliyetlere sebep olur. Kullanılan yazılım özellikleri arttıkça eğitim süresi ve maliyeti artar.

4.SONUÇ

İşletmelerin nitelikli bilgi ihtiyacının karşılanabilmesi ve muhasebe işlemlerinin hızlı ve güvenli bir şekilde yapılabilmesi için muhasebede bilgisayar kullanımı ve buna bağlı olarak yazılım kullanımı giderek artmaktadır. Önceleri muhasebe faaliyetlerinin bilgisayar ortamında izlenmesine öncülük eden "genel muhasebe programları" ile başlayan gelişme daha sonra "yarı otomatik" ve "tam otomatik" entegre sistemlerle devam etmiştir. Son olarak muhasebenin tümleşik yapı içinde sadece bir modül olarak yer aldığı, işleme ait bütün departmanları ve fonksiyonları entegre ederek, gerçek zamanlı olarak bilgi paylaşımını sağlayan KKP sistemleri geliştirilmiştir. Öte yandan, değişen maliyet yapıları ve artan rekabet ortamında işletmelerin ayakta kalabilmeleri için geliştirilen Faaliyet Tabanlı Maliyetleme, Hedef Maliyetleme ve Değer Zinciri Analizi gibi yeni yöntem ve tekniklerin uygulanabilmesi için ayrıntılı bilgi ihtiyacı da ancak gelişmiş ticari yazılımlar ve özellikle KKP yazılımları ile karşılanabilmektedir.

Muhasebe ve bu arada KKP yazılımlarından beklenen yararın sağlanabilmesi ve bu yazılımların işletmede başarıyla uygulanabilmesi için en uygun yazılımın seçilmesi gerekir. Yazılım seçiminde öncelikle işletmenin yazılımdan ne beklediğini bilmesi gerekir. Yazılım seçiminde işletmenin bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçlarının neler olduğu belirlenmelidir. Yazılımın teknolojik özellikleri ve işlevleri, satıcı güvenilirliği ve satıcının destek gücü, kullanım kolaylığı ve yazılım maliyetleri gibi kriterler göz önünde bulundurularak işletme için en uygun yazılım seçilmelidir.

ABSTRACT

Accounting which is an information system has been influenced largely by the developments in information technology. Once, bookkeeping that is accepted as the most important task of accounting has assigned to computers as a result of rapid changes

in computer technology and trade softwares. At the beginning, software development works with the start of financial accounting programs have continued with the integrated programs that contain inventory control, cheque-draft and payroll. Domestic and foreign softwares have been improved. How does a firm select the right one among these softwares? In this paper, the factors that affect the selection of accounting software are dealt with.

KAYNAKÇA

- Ankboğa, Dursun ve İdil Kaya (2000) "Ülkemizde Kurumsal Kaynak Planlaması - ERP Kullanımı ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler", XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Antalya, (18-20 Mayıs).
- Balaban, M. Erdal (1999) "Kurumsal Kaynak Planlama(ERP) Sisteminin Seçimi ve Başarısı", **Yönetim**, S.33,(Mayıs 1999), ss.12-14.
- Baxendale, Sidney J. ve Farah Jawa (2003) "What ERP Can Offer ABC", **Strategic Finance**, (August), ss.55-57.
<http://www.imanet.org/ima/sec.asp?trackid=&cid=1064&did=1720>
- Collins, Carlton,(1999) "How to Select the Right Accounting Software", Journal of Accountancy, (August).
http://articles.findarticles.com/p/articles/mi_m6280/is_2188/ai_55397116
- Karakaya, Mevlüt (1993) "Küreselleşmede Bilişim Teknolojisinin Rolü ve Muhasebe Eğitimine Etkisi", **Muhasebe Dergisi**, Sayı:35, ss.5-9.
- Koch, C., D. Slater ve E. Baatz (1999) "The ABCs of ERP", Enterprise Resource Planning Center, <http://www.cio.com/research/erp/edit/erpbasics.html>
- Krumwiede, K.R.ve W.G. Jordan(2000) "Reaping the Promise of Enterprise Resource Systems", **Strategic Finance**.
<http://www.mamag.com/strategicfinance/2000/10g.htm>
- Öksüz, Fuat (2001) "Türk Muhasebe Mesleğinin Vizyonu ve Misyonu Açısından Yeni Ufuklar", V. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, **Yirmibirinci Yüzyılda Türk Muhasebe Mesleğinin Vizyonu ve Misyonu**, İSMMO Yay., İstanbul.

Öksüz, Fuat (1999) "Küreselleşme Çabaları Doğrultusunda Batı Ülkelerinin Muhasebe Sistemindeki Gelişmeler", IV. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, **21. Yüzyıla Girerken Muhasebe Denetimi Mesleği ve Teknolojik Gelişmeler**, İSMMMO Yay., Antalya, (5-9 Mayıs).

Pekdemir, Recep ve M. Mete Önal (1999) "Bilgi Teknolojisindeki Gelişmelerin Muhasebe Mesleğine Etkileri", **Yönetim**, S:34, ss.7-17.